

РОЗДІЛ 5 УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

УДК 821.161.2:616.89-008.442.6

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.2.42>

ОБРАЗ ЖІНКИ З НАРЦИСИЧНИМ РОЗЛАДОМ ОСОБИСТОСТІ В РОМАНІ ВОЛОДИМИРА ДАНИЛЕНКА «МАСКИ ДІАНИ СТОГОДЮК»

THE IMAGE OF A WOMAN WITH A NARCISSUS PERSONALITY DISORDER IN VOLODYMYR DANYLENKO'S NOVEL "MASKS OF DIANA STOGODYUK"

Ромас Л.М.,

orcid.org/0000-0003-1755-5857

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри філології та мовної комунікації

Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

У пропонованій статті автор долучається до дослідження одного з актуальних питань не лише сучасної філологічної, а й психологічної науки. Ідеться про те, що образ фатальної жінки, жінки-вамп був і є популярним у літературі, оскільки цікавив і цікавить письменників завжди: леді Макбет із п'єси Вільяма Шекспіра «Макбет» (1600–1609), Кармен із однойменного оповідання Проспера Меріме «Кармен» (1845), Маргарита Наваррська з роману Александра Дюма «Королева Марго» (1845), Катерина Львівна з повісті Миколи Лескова «Леді Макбет Мценського повіту» (1864), Елен Курагіна з роману Льва Толстого «Війна і мир» (1865–1869), Саломея з п'єси Оскара Вайльда «Саломея» (1893), Скарлет О'Хара з роману Маргарет Мітчелл «Звіяні вітром» (1936), Мілдред Ретчед із роману Кена Кізі «Над зозулиним гніздом» (1959). Окремо зауважено, що фатальною жінкою, або жінкою-вамп, називали специфічний жіночий типаж саме в культурі арт-декору й нуару.

На матеріалі роману «Маски Діани Стогодюк» відомого українського письменника Володимира Даниленка проаналізовано специфіку творення образу жінки з нарцисичним розладом. Основну увагу зосереджено на особливостях творення домінуючих (нарцисичних та психопатичних) рис характеру головної героїні. Виявлено, що саме такі особистості є об'єктами сталого інтересу письменника впродовж багатьох років, від виходу книги оповідань «Сон із дзьоба стрижа» (2007) і до виходу 2021 року роману «Маски Діани Стогодюк». Це Юлія Маринчук з роману «Кохання в стилі бароко», Ольга Фафлей з повісті «Тіні в маєтку Тарновських», Тая-киз із роману «Газелі бідного Ремзі», Ганна Жебрий з роману «Клуб «Старий Пегас», Єва Розпутна з роману «Ніч із профілем жінки».

У романі «Маски Діани Стогодюк» нарцисичний цикл головної героїні описаний з позицій шістьох чоловіків, кожного з яких вона затягнула в свої стосунки. Володимир Даниленко художньо трактує нарцисизм як демонічне явище, що не підлягає ні психотерапії, ні гуманізації, а образ головної героїні є яскравим прикладом зла в подібній вишуканій скромній жінки, котра з чарівною посмішкою затягує у свої обійми чоловіків, перетворюючи їхнє життя на пекло.

Ключові слова: нарцисизм, психопатія, психологізм, страх, егоїзм, жінка-вамп, жінка-хижачка, образ.

In the given article the author deals with the research of one of the topical questions of both modern philological and psychological science. It is said that the image of a fatal woman, a vamp woman has been very popular in literature, because it has always been the object of great interest among writers: lady Macbeth from William Shakespeare's play "Macbeth" (1600-1609), Carmen from the story of the same name by Prosper Merimee "Carmen" (1845), Margarita of Navarre from Alexandre Dumas's novel "Queen Margot" (1845), Katerina Lvivna from Nikolai Leskov's novel "The Lady Macbeth of Mtsensk" (1864), Ellen Kuragina from Leo Tolstoy's novel "War and Peace" (1865- 1869), Salome from Oscar Wilde's play "Salome" (1893), Scarlett O'Hara from Margaret Mitchell's novel "Gone with the wind" (1936), Mildred Retched from Ken Keese's novel "Over the Cuckoo's Nest" (1959). It was a specific female character in the culture of art décor and noir that was called a fatal woman, or a vamp woman.

The specificity of creating the image of a woman with a narcissistic disorder has been examined on the basis of the novel "Masks of Diana Stogodyuk" by the famous Ukrainian writer Volodymyr Danylenko. Great attention is paid to the peculiarities of creating dominant (narcissistic and psychopathic) character traits of the main character. It has been revealed that such personalities have been the objects of the writer's constant interest for many years, from the publication of the short story book "A Dream from a Swift's Beak" (2007) to the publication of the novel "Masks of Diana Stogodyuk" in 2021. These are Yulia Marynchuk from the novel "Love in the Baroque Style", Olga Fafley from the novel "Shadows in the Tarnowski Estate", Taya-kiz from the novel "Poor Ramsey's Gazelles", Anna Zhebriy from the novel "Old Pegasus Club", Eva Razputna from the novel "A night with a woman's profile".

In the novel "Masks of Diana Stogodyuk" the narcissistic cycle of the main character is described from the standpoint of six men, each of whom was dragged into their relationship. Volodymyr Danylenko artistically interprets narcissism as a demonic phenomenon that is affected by neither psychotherapy nor humanization, and the image of the main character is a vivid example of evil in the image of a refined modest woman who draws men into her arms with a charming smile, turning their lives into hell.

Key words: narcissism, psychopathy, psychologism, fear, selfishness, woman-vamp, wild woman, image.

Постановка проблеми. Повноцінна нація завжди має повноцінну літературу. Спостерігаючи за письменниками, можна судити про країну загалом. Хоча один із українських авторів, Максим Дупешко, писав, що «сучасна українська література «блукає», шукаючи свій стиль. Читачам не завжди до вподоби експерименти, які проводять письменники у своїх творах. Інколи їхні тексти залишаються не зрозумілими, а тому і не цікавими читачу. Сучасна українська література існує окремо від народу, а тому не в праві брати на себе відповідальність бути його представником та ще й виховувати в людині Людину» [1]. Заперечуючи цю думку, наголосимо, що твори Володимира Даниленка, як представника новітньої української літератури, зрозумілі й цікаві читачеві, вони далеко не позбавлені експериментальності, але він, як і переважна більшість представників сучасного літературного процесу, прагне вразити й подивувати читача творами, побудованими на кросворді або у вигляді родинної хроніки, або у вигляді літопису, проте уникає при цьому брутальності й вульгаризації зображуваного. Дещо іншої думки про сучасну українську літературу дотримується Сергій Грабовський. На палітурці книги «Сон із дзьоба стрижа» він зауважує, що проза останніх десятиліть була надто успішною, щоб зробити все прозаїчним: і людські почуття, і найтонші словесні мережива, навіть сама фантазія перетворилася на щось брутально-матеріальне, уречевлене. Не лише детективи чи екшени, у яких українські автори здебільшого прагнуть уподібнитися до «найкрутіших» російських чи американських літераторів, а й інтелектуальна проза, за рідкісними винятками, слабує на вульгарне, грубе, зриває. Сучасна українська література порушує проблеми, які часто стоять на межі двох наук. Зокрема й Володимир Даниленко у кількох своїх творах, серед яких і останній за часом виходу в світ, торкається проблеми, яка балансує між літературознавством і психологією.

Постановка завдання. Мета цієї статті – дослідити специфіку творення образу жінки з нарцисичним розладом особистості в романі Володимира Даниленка «Маски Діани Стогодюк».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вихід кожного нового роману Володимира Даниленка викликає бурхливу читацьку реакцію. Наразі вже маємо декілька рецензій на електронних сайтах, присвячених порушенню означеної проблеми, зокрема Тараса Левіна [2], Ірини Громик [3], Володимира Сердюка [4], Сніжани Чернюк [5] та Інни Вербицької [6].

Виклад основного матеріалу Говорячи в цілому про творчість цього сучасного автора, хотілося б згадати слова В'ячеслава Шнайдера про три етапи художньої еволюції Володимира Даниленка: містичний, реалістичний, сатиричний. Автор розвідки стверджував, що під час читання його творів часто здається, що написане належить трьом різним авторам. «У містичній прозі Даниленко виступає глибоким містиком, у реалістичній – суворим реалістом, що відображає правду життя, у сатиричній – безжальним і в'їдливим суддею, що знімає маски лицемірства й показного благополуччя» [7, с. 184–187]. Роман «Маски Діани Стогодюк», за висловом Сергія Грабовського, йде супроти течії. Він повертає слову його потрібний позанаціональний вимір. Можливо, саме там, де йдуть Даниленко й невелика шопта прозаїків, завтра буде головне річище української літератури (палітурка до збірки «Сон із дзьоба стрижа»). Ці слова були сказані про одну з перших книг письменника, але вони актуальні й сьогодні, коли інтернет-мережі чи не щодня публікують рецензії на нові твори письменника, зокрема на містичний детектив «Ніч із профілем жінки» та роман «Маски Діани Стогодюк». Перший можна вважати спробою з'ясувати те, що відбувається в підсвідомості людини, коли вона не може пояснити реальність. У другому йдеться про жінку з нарцисичним розладом особистості, яка в стосунках з чоловіками імітує почуття, що створюють їй ілюзію справжнього життя і водночас наповнюють енергією.

Інтерес до фатальної жінки в мистецтві загалом і в літературі зокрема існував завжди. Особливо він загострився ще в 40–50-і роки ХХ століття в культурі арт-декору й нуару. Ці роки, отруєні Другою світовою та початком холодної війни, проходили в атмосфері жорстокості й цинізму, тому агресивна й небезпечна жінка добре вписувалась у свою епоху. У цей час особливої популярності образ фатальної жінки набув у кінематографі. Фатальних жінок зіграли кінодіви епохи нуар Лорен Бекколл, Рита Гейворт, Мерилін Монро, Барбара Стенвік, Джин Тірні.

У літературі цей образ теж був популярним. Власне, фатальна жінка цікавила письменників завжди: леді Макбет із п'єси Вільяма Шекспіра «Макбет» (1600–1609), Кармен із однойменного оповідання Проспера Меріме «Кармен» (1845), Маргарита Наваррська з роману Александра Дюма «Королева Марго» (1845), Катерина Львівна з повісті Миколи Лєскова «Леді Макбет Мценського повіту» (1864), Елен Курагіна з роману Льва Толстого «Війна і мир» (1865–1869),

Саломея з п'єси Оскара Вайлда «Саломея» (1893), Скарлет О'Хара з роману Маргарет Мітчелл «Звіяні вітром» (1936), Мілдред Ретчед із роману Кена Кізі «Над зозулиним гніздом» (1959). Варто зауважити, що фатальною жінкою, або жінкою-вамп, називали специфічний жіночий типаж саме в культурі арт-декору й нуару. Пізніше жінок такого типу почали називати не так романтично, а більш грубо: стервозна жінка, або стерва. Така жінка має або зіпсований характер, або належить до людей із психічною патологією, особливий інтерес до яких спостерігається й у наш час.

Образ жінки-хижачки давно перебуває в центрі уваги Володимира Даниленка. У романі «Кохання в стилі бароко» головна героїня Юлія Маринчук зображена в образі смерті, яка раз на сто років стає молодою вродливою жінкою і з'являється, щоб спокусити і звести зі світу найталановитішого чоловіка. У повісті «Тіні в мастку Тарновських» стервозною жінкою є Ольга Фафлей. Милою стервою постає в романі «Газелі бідного Ремзі» Тая-киз, що робить кар'єру від повії з Великої Окружної дороги до працівниці пресслужби Верховної Ради України. Жінкою, яка «жебракує» на почуттях чоловіків і живе у світі вигаданих цінностей, є Ганна Жебрій – кохана жінка Юрія Солодчука – черства, холодна, егоїстична та меркантильна натура з роману «Клуб «Старий Пегас».

Але в романах «Ніч із профілем жінки» (2020) і «Маски Діани Стогодюк» (2021) письменник від метафоричної Жінки-Смерті та класичної стервозної жінки переходить до зображення жінки з нарцисичним розладом особистості. Цей тип психічної патології не досліджений у літературі і мало досліджений у кінематографі. Нарцисичний розлад особистості не такий яскравий, як психопатія і соціопатія. У нарцисів, як і в психопатів і соціопатів, відсутня емпатія. Вони не прив'язуються до людей, не можуть полюбити, не виробляють власної життєвої енергії, тому потребують жертв, які стають їхніми донорами. У побуті таких людей називають енергетичними вампірами. У літературному світі відомим нарцисом була муза російського авангарду, господиня літературно-художнього салону Ліля Брік. У близьких стосунках із нею одночасно завжди перебувало багато відомих і впливових чоловіків. Коли Брік пояснювала, кого вона насправді любила, то говорила так: «Я завжди любила одного. Одного Осю... одного Володю... одного Примакова... одного Ваську...» [8, с. 93–94]. Як типова нарциска, з усіма чоловіками Ліля Брік поводитися за одним сценарієм. Тобто всіх використовувала й нікого не любила. Жінка-нарцис то наближує до

себе чоловіка, то виштовхує зі своїх стосунків, але ніколи не залишає його в спокої, проявляючи до нього неймовірно жорстокість і садизм. Цих чоловіків, яких нарциска накопичує протягом усього життя і з жодним із них остаточно не розриває стосунків, психотерапевти називають нарцисичним гаремом. Саме Ліля Брік емоційно виснажила Володимира Маяковського, довівши його до самогубства. Усі нарциси діють за одним сценарієм. Якщо нарцис стає керівником, то його жертвою опиняється підпорядкований колектив, який зазнає насильства й маніпуляції. Якщо нарцискою стає мати, то недолюблена дитина, коли виростає, теж стає нарцисом. У нарцисів немає людяності, вони схожі на біороботів. Усе їхнє життя складається з безкінечного нарцисичного циклу. У стосунках із чоловіками жінка-нарцис перебуває у постійному пошуку чергового чоловіка.

У романі «Маски Діани Стогодюк» нарцисичний цикл головної героїні описаний з позицій шістьох чоловіків, кожного з яких вона затягнула у свої стосунки: колишнього розвідника Сергія Чекаля, що після війни на Донбасі поміняв уніформу на дорогий одяг і крісло власника автосалону, професора історії Олександра Брегуса, дрібного підприємця і палкого прихильника Московського патріархату Ірена Давимуху, Артема Бобошка, бізнес якого побудований на кримінальних схемах, керівника пресцентру федерації профспілок Юрія Роботюка, депутата Верховної Ради Едуарда Горянського. Читач звик до того, що жінки-вамп – яскраві, сексапільні хижачки, проти яких не можуть встояти чоловіки, але головна героїня роману Володимира Даниленка на них зовсім не схожа. Діана Стогодюк «Струнка й доглянута, але зморшки в момент награних усмішок видавали її вік» [9, с. 6–7]. Та насправді її зовнішність і поведінка – оманливі, а ефективність її маніпуляцій нічим не поступається ефективності маніпуляцій фатальних героїнь із фільмів-нуар.

«Читач дізнається, що Діана Стогодюк водночас є героїнею попереднього роману Володимира Даниленка «Клуб «Старий Пегас», тільки там вона мала ім'я Ганна Жебрій, бо письменник Юлій Солодчук, з яким у неї був бурхливий роман, змінив її справжнє ім'я» [10]. Отже, маємо літературну гру – роман у романі. Для Діани Стогодюк гра пов'язана з виживанням. Як усі нарциски, вона – хижачка, яка полює на чоловіків. Чоловіки їй потрібні, як буйволи для пантери. Для неї чоловіки – джерело емоцій і можливостей. Таке ім'я героїні автор обрав не випадково, адже Діана була давньоримською богинею полювання і водночас уособлювала місячну енергію. Чоловік для такої

жінки – сонце, від якого вона бере силу й тепло. Ось що говорить про Діану професор Олександр Брегус: «Кохання з Діаною схоже на ігрову залежність, але якщо виграти в автомата є шанс, то виграти в неї немає жодного. Її стихія – це хаос і пристрасті, коли за неї одночасно борються кілька чоловіків. Вона ніколи не буде з одним чоловіком. Їй постійно треба когось з'їдати, інакше вона зачахне. Гра, яку веде Діана з чоловіками, дуже проста. Вона мала всього два гачки, якими тримала біля себе чоловіків: телефон і секс. Коли насичувалася закоханістю чоловіка, який уже починав до неї прив'язуватись і зводити, відразу блокувала його телефонний номер, не відповідала на його дзвінки, повідомлення й відлучала від сексу...» [9, с. 90].

У взаєминах із протилежною статтю нарциси проходять цикл, який складається з пошуків жертви, бомбардування коханням, коли за короткий час нарцис спокушає і затягує її у свій інтимний світ, короткого цукрового шоу, під час якого нарцис переживає медовий місяць любовних стосунків. А потім нарцис збирає вершки почуттів, а коли жертва до нього прив'язується, йому стає нудно, і нарцис несподівано зникає. Вимикає телефон, не виходить на зв'язок, знущається й одержує насолоду від психологічного садизму. Коли шокована жертва, яка не розуміє, чому її кохана чи коханий так поводитись, достатньо настраждається, нарцис, що від знущань одержує неабиякий приплив енергії і насолоди, знову втягує її в стосунки, але при цьому її медовий місяць стає коротшим, ніж на початку знайомства. І після кожного повернення до жертви ці щасливі миті, коли нарцис дозволяє себе любити, щоразу стають коротшими. Від садизму й насильства нарцис одержує більше енергії, ніж від любові. Тому любовну прелюдію з кожною жертвою нарциска обов'язково закінчує психологічним аб'юзом. Якщо відсторонено дивитися на стосунки між особистістю з психічною патологією і жертвою, то виникає запитання: чому жертва не розриває стосунки з такою людиною. Однак на момент насильства жертва вже настільки прив'язується до свого мучителя, що в неї немає сил від нього відірватися. Це нагадує жабку в казані з водою на плиті. Коли казан підігрівається, жабка не вискакує, бо воду ще можна терпіти, і так вона досиджується в казані, коли в неї вже не буде сил з нього вискочити. У токсичних стосунках з нарцисом жертва спочатку думає, що раптове охолодження коханої людини – прикре непорозуміння, яке минеться, і все буде добре. Але згодом усе так ускладнюється, що без допомоги психотерапе-

вта не кожна людина може вийти з цих отруйних стосунків. Нарциси спустошують свою жертву емоційно, фізично, фінансово. Жінка-нарциска нагадує рослину венерина мухоловка, яка ловить комах, якими харчується. Для нарциски чоловіки – такий же харч, як мухи для мухоловки. Якщо у чоловіка немає сил розірвати цей згубний емоційний зв'язок, то його або розбиває інсульт, або він емоційно вигоряє і перетворюється на руїну, або закінчує життя самогубством.

У «Масках Діани Стогодюк» із чоловіків, які мали близькі стосунки з героїнею роману, закінчує життя самогубством Віталік Лознюк, Олександр Брегус одружується з нею після того, як суперниця Діани облила її кислотою обличчя, і вона втратила колишню привабливість. А решта чоловіків розривають з Діаною зв'язок. Навіть через кілька років, коли Стогодюк із попсованим кислотою обличчям разом зі своїм чоловіком Олександром Брегусом випадково зустрічає Сергія Чекаля, то намагається знову його спокусити і затягти в свої стосунки. Усього в романі описано дев'ять історій Діани, починаючи з її дитячого віку. Розповідь ведеться від імені шести чоловіків, яких Діана втягнула в інтимні стосунки. І в кожній історії вона використала один добре відпрацьований сценарій. Ось як він описаний у романі: «Як тільки вона відчувала, що чоловік готовий упасти в її обійми, запрошувала його в сауну, поїздку до моря, в Карпати чи за кордон. Відразу віддавалася й спивала вершки від стосунків, які давали їй нові емоції, можливості, гроші, зв'язки. А коли цим насичувалася, переходила до наступної, найголовнішої в її житті стадії: раптово і без будь-яких причин рвала з цим чоловіком і розпочинала роман з іншим, зв'язок із яким уже був нею підготовлений» [9, с. 91].

Психологи по-різному визначають природу нарцисизму. Одні вважають, що нарцисизм – соціально набута якість, коли в дитинстві емоційно холодна мати не дає своїй дитині любові, і та виростає обізненою потворою. Або ж у сім'ї є одна дитина, якій батьки приділяють занадто багато уваги, постійно її захвалюють, дитина звикає до цього, а згодом, коли виростає, вимагає, щоб весь світ любив її і нею захоплювався. Та інші психологи вважають нарцисизм генетичною поломкою. Це означає, що в роду цієї людини був хтось із нарцисичним розладом особистості. Серед сучасних психотерапевтів поширена думка, що в лобній частині мозку нарциса відсутня частина сірої речовини, яка відповідає за емпатію, тому нарциси жорстокі й не відчувають чужого болю. У романі «Маски Діани Стогодюк»

відтворено саме генетичну природу нарцисизму. Діана просить Сергія Чекаля завести її в Кам'янку Черкаської області, де живе її баба, яку вона жодного разу не бачила, бо та колись дуже юною народила дитину, батька Діани, і відмовилася від неї. Володимир Даниленко описує сцену першої зустрічі онуки з бабою, яка говорила з нею через браму і не пустила навіть у двір. Із розмови Діани з сусідкою стає зрозумілий характер баби, її жорстокість, які пояснюють, звідки в самої Діани взяли садизм і душевна потворність. Ось що розповідає про бабу сусідка: «А на тому тижні мого kota вбила. Прив'язала за хвоста й почепила мені на хвіртку. Що ж тобі той кіт зробив, га?! Хіба в тебе є курчата? Він тобі не зділав ніякої шкоди. Тільки пройшов через твій двір. А вона його дрином! Ще й ловка така на свої вісімдесят дев'ять год! Мухи на льоту ловить. Летить муха, а вона її отак!.. Зловить, роздушить і витре об себе!» [9, с. 124].

Про те, що Діана успадкувала свій нарцисизм як генетичний «подарунок» від баби, яка навіть не визнає її онукою, йдеться в дитячій історії про Діану й Лесика Підприхату, де вона вже вправно маніпулювала хлопчиками й використовувала їх, змушуючи виконувати свої дитячі забаганки. Діана дозволяла Лесіку дружити з нею, вимагаючи, щоб він щодня купував їй фісташкове морозиво. І коли Лесикова молодша сестра розповіла матері, що брат за гроші, які одержує на обід, купує Діані морозиво, мати, яка важко утримувала сім'ю, перестає йому давати в школу гроші, і Діана відразу принижує Лесика і переключається на Генку Пуговку, товстого хлопчика з маленькими очіцями, з яким не хотіла дружити в класі жодна дівчинка. І Пуговка, батьки якого були заможними і давали йому достатньо грошей, справно купує Діані те морозиво, якого вона хоче. Цю дитячу історію розповідає Олександр Брегусу однокласниця Діани Лора Каралаш. І Брегус робить висновок, що Діана Стогодюк була такою вже в дитинстві: «Ті самі риси, які я добре знав, ці зубки, що відчував на своїй горлянці, були такими ж гострими і кровожерними вже в дитинстві» [9, с. 86].

При всій простоті нарцисичного сценарію найбільшою загадкою залишається, як Діані вдається з кожним чоловіком повторювати одну й ту ж схему, яка завжди спрацьовує. Ось як про це пише

в рецензії психотерапевт Тарас Левін: «Жорстоке, цинічне чудовисько ховається під масками тендітної, витонченої жінки. Бізнесмени і вчені, ортодоксальні віруючі й невіруючі депутати Верховної Ради, напівкримінальні нувориші й профспілкові діячі, зачаровані масками Діани Стогодюк, йдуть до своєї загибелі, як натовп дітей за гамельнським щуроловом» [2]. І ця нарцисична магія, яку Діана Стогодюк успадкувала генетично, робить її смертельно небезпечною жінкою, архетип якої з'явився вже в біблійну епоху. Такою жінкою, як Діана Стогодюк, була демонія ночі Ліліт, перша дружина Адама, яка відмовилася користись йому і стала дружиною Сатани. У «Масках Діани Стогодюк» у сні Сергія Чекаля письменник зображує Діану реінкарнованою Ліліт. Це подано у сцені зустрічі головної героїні з Сатаною, коли за Діаною йдуть представники українського демонічного світу разом із Михайлом Булгаковим: «Біля філармонії ватага зупинилася, і до Діани Стогодюк підійшов дебелий чоловік, обліплений зеленими гнойовими мухами. Вони були на ньому всюди: на голові, тулубі, руках і ногах. Я подумав, що це такий комбінезон, а коли підійшов ближче, зрозумів, що чоловік зовсім голий, а мухи в нього замість одягу. Чоловік щось сказав, але я не почув, що саме, надів Діані на голову діамантову корону, став перед нею на одне коліно, вона велично взяла його під руку.

– Слава цариці! – заверещала й залементувала юрба.

Увесь почет посунув за Діаною та дивним чоловіком, обліпленим мухами, до Подолу. Біля млина Лазаря Бродського юрба перетворилася на дим, але повіяв вітер з Дніпра, і дим розвіявся» [9, с. 246–247].

Висновки. Володимир Даниленко трактує нарцисизм як демонічне явище, що не підлягає ні психотерапії, ні гуманізації, повертаючись до образу Жінки-Смерті, зображеної в романі-кросворді «Кохання в стилі бароко», де Юлія Маринчук змушує чоловіка розгадувати кросворд із загадкою його смерті. У романі «Маски Діани Стогодюк» світ постає у вічній боротьбі добра і зла, в якій Діана є представницею зла в подібній вишуканій скромній жінки, котра з чарівною посмішкою затягує в свої обійми чоловіків, перетворюючи їхнє життя на пекло.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Корсун Вікторія [Про важливість сучасної української літератури для українців: інтерв'ю з Максимом Дупешком]. URL: <https://www.weche.info/blog/liudi-8/post/pro-vazhlivist-suchasnoyi-ukrayinskoyi-literaturi-dlia-ukrayintsiv-4351>
2. Левін Тарас. Образ нарциски в романі Володимира Даниленка «Маски Діани Стогодюк». URL: <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2021/09/11/200534.html>

3. Громик Ірина. Увага! Новинка! «Маски Діани Стогодюк» Володимира Даниленка, https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1085250462282475&id=447738402700354
4. Сердюк Володимир. Жінка зі снів у романі Володимира Даниленка «Маски Діани Стогодюк», *Newssky.com.ua*.
5. Чернюк Сніжана. Чоловічий токсикоз у новому романі Володимира Даниленка «Маски Діани Стогодюк», <http://ukrainka.org.ua/art>
6. Вербицька Інна. Володимир Даниленко і його мистецтво розповідних форм, <http://hvilya.com/news/culture/volodymyr-danylenko-i-jogo-mystetstvo-rozpovidnyh-form.html>
7. Шнайдер В. Письменник, що сказав жорстоку правду. *Кур'єр Кривбасу*. 2005. №10. С. 184–187.
8. Ваксберг А.И. Лиля Брик. Жизнь и судьба. Москва : Олимп, 1999. 446 с.
9. Даниленко В. Маски Діани Стогодюк. Київ: ВЦ «Академія», 2021. 256 с.
10. Ромас Людмила. Гра в романі Володимира Даниленка «Маски Діани Стогодюк», <http://bukvoid.com.ua/reviews/books/2021/10/26/184932.html>

УДК 82-31: 821.161.2

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.2.43>

РАННЯ ТВОРЧИСТЬ ОЛЕКСИ ІЗАРСЬКОГО: СТАНОВЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ (на матеріалі повісті «Ранок»)

OLEKSA IZARS'KYI'S EARLY WORK: INDIVIDUAL STYLE CREATION (on the material of narrative "Ranok")

Руднянин О.І.,

orcid.org/0000-0002-4456-5543

кандидат філологічних наук,

асистент кафедри іноземних мов

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

У статті на матеріалі повісті «Ранок», першого твору сімейної хроніки, українського письменника-емігранта Олекси Ізарського досліджено становлення індивідуального стилю митця. Художній задум Олекси Ізарського написати хроніку української родини Лисенків було втілено завдяки обранню особливої романної форми – сімейного роману. Романи та повісті Олекси Ізарського не отримали авторської загальної назви, хоча в документалістиці письменника є свідчення про його задум назвати сімейний роман-хроніку «Дім і чужина». Така назва демонструвала розщепленість, дуалізм внутрішнього світу головного героя, породжений, в свою чергу, авторським світовідчуттям.

Першим твором сімейної хроніки про родину Лисенків стала повість «Ранок», в якій прозаїк засвідчив оригінальну творчу манеру письма. Твір був імпульсом до народження ідеї про серію книг, об'єднаних долею одного героя, історії однієї сім'ї. Уся подієвість повісті обертається навколо концепту «дім» як одного з базових онтологічних концептів. У повісті Олекси Ізарського цей концепт взаємодіє із дитячими візіями, а отже, з концептом «дитинство», набуваючи різних семантичних відтінків (затишок, сон, тепле молоко, молодший брат Льока, казка, фантазія). Художнє втілення локусу дому в повісті найчастіше відбувається двома шляхами: через персоніфікацію та метонімію. Зростання та дорослішання Віктора – це постійне віддалення від рідного дому. Концепт дому тісно пов'язаний з архетипами роду, мами та батька як найдавнішими і найстійкішими архетипами універсальної картини світу. Образ матері в повісті – статичний, однаково позитивний, тоді як образ батька – динамічний, іноді навіть суперечливий. У художньому втіленні цих образів переважає то ескізність, то деталізація.

Домінантною рисою ідіостилу письменника стала персоніфікація предметів та явищ, а особливістю образу Віктора в сімейному романі про родину Лисенків стало те, що це тип нового інтелігента, інтелектуала, перед яким тільки відкривається життя. Для читача цінним є дослідження його світу дитинства, що еволюціонує з кожним днем. Цей світ сконструйовано із таких дихотомій: перемога – невдача, казка – буденність, безпорадність – здатність діяти, зрештою, життя – смерть.

Ключові слова: творчість, ідіостиль, сімейний роман, повість, хроніка, концепт «дім», персоніфікація, архетип.

The article investigates the establishment of individual style in writing of the Ukrainian writer-emigrant Oleksa Izars'kyi on the basis of his narrative "Ranok" ("Morning"), the first work of his family chronical. Oleksa Izars'kyi's artistic idea to write a chronical about the Ukrainian Lysenko's family was realized through the choice of a special novel form – a family novel. Oleksa Izars'kyi's novels and narratives did not receive the author's common title, although in the writer's documentary there is an evidence of his idea to call the family novel-chronical "Dim i Chuzhyina" ("Home and Strange Land"). This title demonstrated the split, the dualism of the protagonist's inner world, in turn, caused by the author's sensation of the world.